

Н. Мороз

Навчально-науковий Інститут права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
фахівець деканату повної вищої освіти

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

© Мороз Н., 2016

Досліджено адміністративно-правове регулювання здійснення контролю у сфері інформатизації як діяльності об'єднаних у певну структуру суб'єктів контролю, спрямованої на гарантування досягнення найефективнішим способом поставлених цілей, шляхом реалізації певних завдань контролю і застосування відповідних принципів, методів і техніки контролю.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, інформатизація, контроль у сфері інформатизації.

Н. Мороз

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КОНТРОЛЯ В СФЕРЕ ИНФОРМАТИЗАЦИИ

Статья посвящена исследованию административно-правового регулирования осуществления контроля в сфере информатизации как деятельности объединенных в определенную структуру субъектов контроля, направленной на обеспечение достижения наиболее эффективным способом поставленных целей путем реализации определенных задач контроля и применения соответствующих принципов, методов и техники контроля.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, информатизация, контроль в сфере информатизации.

N. Moroz

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF CONTROL IN THE FIELD OF INFORMATION

The article investigates the administrative and legal regulation of control in the field of information, as an activity integrated into a specific structure of control subjects, aimed at ensuring the most effective way to achieve these goals through the implementation of specific tasks of control and application of the relevant principles, methods and techniques of control.

Key words: administrative-legal regulation, information, control in the field of information.

Постановка проблеми. Для повноцінної роботи механізмів контролю в сфері інформатизації суспільство потребує нормативно-правових актів, що безпосередньо стосуватимуться регулювання суспільних відносин контролю в сфері інформатизації.

Гостро необхідні розроблення й ухвалення на державному рівні пакета актів, які дали б змогу розширити межі контролю у сфері інформатизації.

Доволі широкий спектр нормативно-правових актів, прийнятих на найрізноманітніших рівнях за відсутності структуроутворювального закону, що регулює систему контролю в сфері інформатизації, призводить до того, що принципи контролю в сфері інформатизації, імпліцитно втілені в конституційному законодавстві, не завжди адекватно відображаються в конкретних законах і положеннях.

Аналіз дослідження проблеми. Питання, що стосуються різних аспектів отримання, зберігання, використання, захисту інформації, формування інформаційного суспільства, розроблення інформаційної політики тощо були предметом дослідження багатьох вчених, зокрема: В. Авер'янова, І. Арістової, І. Бачило, К. Белякова, Ю. Битяка, В. Білоуса, Т. Гамана, Є. Додіна, С. Єсімова, С. Гуцу, Р. Калюжного, В. Колпакова, В. Копилова, Б. Кормича, В. Ліпкана, О. Логінова, О. Олійника, В. Ортинського, О. Остапенка, А. Плитка, Г. Почепцова, В. Цимбалюка, Х. Ярмачі та інших. Однак у цих та низці інших праць доволі мало місця відведено питанню контролю у сфері інформатизації, що актуалізується в сучасних умовах розвитку суспільства.

Мета статті полягає у дослідженні адміністративно-правових засад контролю у сфері інформатизації, що розглядається як система спостереження і перевірки процесу функціонування об'єкта з метою усунення відхилень від заданих параметрів.

Виклад основного матеріалу. Насамперед зауважимо, що про важливість контролю говорили ще великі мислителі минулого. Арістотель вважав, що контроль є однією з умов політичної стабільності та процвітання держави [1, с. 547–548]. Ш. Монтеск'є стверджував, що наявність законів дає змогу підданим здійснювати контроль дій уряду [2, с. 167].

Водночас Г. В. Ф. Гегель підкреслював, що припинення зловживання владою повинно забезпечуватися контролем зверху, а у разі його недостатності повинно доповнюватися контролем знизу [3, с. 335].

Саме з розвитком інститутів громадянського суспільства, покликаних врівноважувати владу держави, пов'язане вдосконалення природи контролю. Тільки економічно та політично вільні громадяни та їх об'єднання здатні забезпечити ефективний, незалежний, реальний контроль у сфері інформатизації.

Про місце та роль контролю в сфері інформатизації, про його важливість для демократичного розвитку правової держави свідчить його закріплення у Стратегії сталого розвитку “Україна–2020”, Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, у низці інших нормативно-правових актів [4; 5].

Якщо розглядати питання суб'єктів контролю, то зауважимо, що з цієї позиції контроль доцільно диференціювати на державний і громадський.

Так, Я. Жукровський визначає громадський контроль як діяльність, що здійснюють неурядові об'єднання й окремі люди, спрямовану на виявлення та припинення порушень прав і свобод людини з боку органів влади та їхніх посадових осіб, на захист людей, які постраждали від таких порушень, а також на вдосконалення державного управління і забезпечення справедливості [6, с. 19]. Для стійкого і збалансованого функціонування апарату державної влади, сформованого за допомогою демократичних інститутів, суспільство повинно мати у своєму розпорядженні сучасні й ефективні інструменти незалежного контролю діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері інформатизації.

Незважаючи на відсутність у Конституції України прямого закріплення контролю в сфері інформатизації, конституційною основою для нього є частини 1 і 2 статті 5, частина 1 статті 17, стаття 38 [7].

Комплексне тлумачення цих статей дає підстави зробити висновок, що право громадян на безпосередню участь в управлінні справами держави разом з правом на індивідуальні й колективні звернення, правом на інформацію і презумпцією того, що джерелом влади є народ, формує уявлення про таке правове явище, як контроль.

Як зазначено в Стратегії сталого розвитку “Україна–2020”, перехід до інноваційного соціально орієнтованого типу розвитку неможливий без формування інституційного середовища, що сприяє зростанню підприємницької та інноваційної активності на основі свободи творчості, самореалізації кожної людини [4]. Таке інституційне середовище характеризується, зокрема, контролем діяльності держави та бізнесу в сфері інформатизації.

Сьогодні Стратегія сталого розвитку “Україна–2020”, Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки визначають необхідність формування правової бази, яка свідчить про необхідність і неминучість контролю у сфері інформатизації.

Можна зробити висновок про необхідність ухвалення Закону України “Про основи контролю в сфері інформатизації”, який зможе вибудувати єдину схему для регулювання здійснення контролю не лише у сфері інформатизації, але й у всіх сферах, пов’язаних з інформацією, і сприятиме одноманітності правового регулювання, недопущенню колізій та прогалин, заповнить інформаційно-правовими складовими цей правовий інститут.

Принципи контролю у сфері інформатизації визначають сутність і напрями розвитку всього комплексу правових норм, зокрема інформаційно-правових норм, що регулюють процедури контролю у сфері інформатизації.

Необхідність формування принципів контролю у сфері інформатизації як керівних ідей, що визначають сутність і напрям розвитку всього комплексу правових норм, які регулюють процедури контролю в сфері інформатизації, зумовлена їхнім основоположним характером у створенні бази регулювання суспільних відносин щодо контролю у сфері інформатизації [4; 5].

Для реального й ефективного створення, збирання, оброблення та передавання інформації в процедурах контролю у сфері інформатизації діяльність його суб’єктів повинна відповідати таким принципам:

- самостійності об’єднань громадян, що беруть участь у формуванні інститутів контролю;
- самостійності суб’єктів контролю;
- всеосяжності контролю;
- загальності контролю;
- гласності контролю;
- обов’язковості контролю;
- різноманітності форм контролю;
- визнання суб’єктів контролю представниками невизначеного кола осіб, що діють на захист громадських інтересів.

Поле контролю в сфері інформатизації відкриває широкі горизонти для політичного маніпулювання громадськістю, а через неї і органами державного управління. Механізми дезінформації, подібні важелі впливу контролю в сфері інформатизації, ставши доступними для громадських об’єднань з цілями, протилежними підтримці єдності та демократичних основ держави, можуть істотно зашкодити безпеці та незалежності країни. Можна тільки вітати цивілізовану роботу гуманітарних і благодійних неурядових організацій.

Принцип самостійності суб’єктів контролю у сфері інформатизації повинен знайти вираження у двох напрямках: відсутність відносин співпідпорядкованості між суб’єктами контролю в сфері інформатизації та створення умов для партнерства між ними для інформаційного обміну, надання взаємної допомоги та сприяння, об’єднання зусиль і ресурсів. Необхідно виключити ієрархії підпорядкування під час здійснення процедур контролю у сфері інформатизації з декількох причин.

По-перше, це дасть змогу зберегти його громадську сутність і підтвердить рівність і доступність для всіх громадян, які бажають брати участь в процедурах контролю в сфері інформатизації, забезпечить рівний доступ всіх до інформації, що становить суспільний інтерес.

По-друге, ієрархічні схеми побудови структур контролю в сфері інформатизації створюють нові спокуси та можливості для корупційного впливу і недобросовісної участі в управлінні справами держави.

Крім того, першочергової важливості набуває ступінь участі державних органів і органів місцевого самоврядування у формуванні та функціонуванні інститутів контролю у сфері інформатизації. Зважаючи на характер і цілі діяльності організацій, вони ніяк не можуть підкорятися органам державного управління, контроль за діяльністю яких є їхнім прямим завданням.

На особливу увагу заслуговують інститути контролю в сфері інформатизації при міністерствах і відомствах. Сьогодні функціонування громадських рад, враховуючи умови їх формування та діяльності, повною мірою відповідають принципу самостійності інститутів контролю у сфері інформатизації. А тому неприпустимо, щоб їх формували керівники відповідних центральних органів виконавчої влади, адже це, щонайменше, підриває їхні громадські засади та ставить під сумнів мету їхнього створення. У цьому контексті зауважимо, що європейський досвід контролю передбачає участь у ньому незалежних експертів і представників зацікавлених громадських організацій.

Принцип всеосяжності контролю в сфері інформатизації означає поширення контролю на діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних корпорацій та установ, правоохоронних, наглядових і судових органів, установ виконання покарання, Збройних сил і спецслужб.

Актуальним питанням є поширення системи контролю в сфері інформатизації на діяльність недержавних установ, що використовують бюджетні асигнування або податкові пільги та своєю діяльністю зачіпають, тією чи іншою мірою, громадські інтереси. Така повсюдність упровадження процедур контролю в сфері інформатизації повинна бути основана, насамперед, на суспільній значущості діяльності осіб і органів–власників інформації, що зачіпає інтереси суспільства.

Принцип загальності контролю в сфері інформатизації означає гарантованість можливості участі в процедурах контролю всім громадян, незалежно від статі, раси, національності, соціального походження та інших чинників. Контроль повинен бути доступний рівною мірою для всіх громадян, які бажають захищати суспільні інтереси. Інформація, яка становить суспільний інтерес, повинна бути доступна для всіх громадян. Цей принцип безпосередньо підтримано в Конституції: громадяни України мають право брати участь в управлінні справами держави і безпосередньо, і через своїх представників, а держава гарантує рівність прав і свобод людини та громадянина незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового та посадового становища, місця проживання, ставлення до релігії, переконань, належності до громадських об'єднань, а також від інших обставин.

Ці положення об'єднуються правом громадян на інформацію. Підвищення рівня правової культури та суспільної правосвідомості, боротьба з правовим нігілізмом також є цілями контролю в сфері інформатизації. Адже для того, щоб система заходів контролю в сфері інформатизації продовжувала продуктивно розвиватися, недостатньо чітко прописаних принципів і норм. Основа всіх заходів і процедур контролю у сфері інформатизації на будь-якому етапі його здійснення – це, насамперед, громадськість.

Принцип гласності контролю в сфері інформатизації, його абсолютна інформаційна відкритість. Ідея контролю в сфері інформатизації передбачає активне та критичне спостереження за діяльністю органів державного управління та іншими об'єктами контролю у сфері інформатизації. Але виникає запитання: як забезпечуватиметься адекватність, об'єктивність і законність таких процедур і хто дасть гарантії, що не виникнуть зловживання і фальсифікації з боку суб'єктів контролю у сфері інформатизації? Тут відповідь може бути лише одна – тільки повна інформаційна відкритість і внутрішнє саморегулювання дадуть змогу забезпечити всі перераховані вище особливості контролю у сфері інформатизації. Цього можна добитися, створивши електронний ресурсний центр контролю у сфері інформатизації.

Однією з найважливіших гарантій в умовах інтенсифікації інформаційних потоків є принцип інформаційної відкритості та транспарентності суспільства, який забезпечує уважне спостереження та контроль за суб'єктами інформаційної діяльності з боку суспільства.

У цьому сенсі важливе інформаційне забезпечення контролю, використання в його механізмах інформаційно-комунікаційних технологій. Саме тому пропонується, щоб усі дії та події, пов'язані зі здійсненням контролю в сфері інформатизації, були доступними будь-якому користувачеві мережі Інтернет [8, с. 50]. Ідею такої інтерактивної відкритості можна реалізувати, створивши правову базу для організації та функціонування спеціального електронного ресурсного центру контролю в сфері інформатизації.

Отже, буде створено інформаційний портал в мережі Інтернет, де відображатимуться всі події та всі дії щодо контролю у сфері інформатизації як гарантія інформаційної відкритості контролю у вказаній сфері.

Надання громадськості можливості отримати повну та достовірну інформацію про функціонування держави та її органів, суб'єктів інформаційної діяльності, за винятком відомостей, зарахованих до категорій обмеженого доступу, сприяє формуванню активного та поінформованого електорату, який здійснює політичний вибір зі знанням справи і меншою мірою схильний до емоцій і популістських настроїв. Посилюється залежність державних органів від населення завдяки адекватній оцінці їхньої діяльності.

Інформаційна прозорість в інформаційній сфері, з одного боку, сприятиме посиленню уваги громадян щодо діяльності суб'єктів, з іншого боку, не залишить посадовим особам місця для корупційного маневру або халатності.

Крім того, за умови максимальної поінформованості громадяни кваліфіковано беруть участь у громадському житті та в обговоренні суспільно значущих питань, населення розумітиме та прийматиме ті цілі, які ставить влада, що гарантує легітимність прийнятих рішень. Чим більше інформації доступно громадськості, тим менше чуток про діяльність влади і підозр, тим вища довіра до неї і підтримка [9, с. 12].

Принцип обов'язковості контролю у сфері інформатизації – це гарантія його ефективності. Для того, щоб громадський контроль став дієвим, він повинен бути повсюдним і обов'язковим, причому обов'язковість його повинна виражатися в декількох аспектах.

По-перше, ні державні, ні місцеві органи, ні, в деяких сферах і в деяких випадках, приватні компанії не можуть ухилятися від контролю в сфері інформатизації. Проведенню контрольних заходів стосовно згаданих вище об'єктів не повинні створювати жодних необґрунтованих перешкод, і повсюдно підтримувати їх, за умови, звичайно, що їх здійснюють відповідно до закону.

По-друге, результати заходів контролю у сфері інформатизації та наведені рекомендації повинні обов'язково розглядати підконтрольні об'єкти. Крім того, суб'єкти контролю в сфері інформатизації повинні отримати офіційне підтвердження такого розгляду від підконтрольного об'єкта в розумні строки. Його відсутність може бути розцінена як перешкоджання здійсненню контролю у сфері інформатизації і слугувати підставою для застосування відповідних санкцій. При цьому необхідно враховувати, що здійснення процедур контролю в сфері інформатизації не може бути обов'язком його суб'єктів. Тільки добровільність у прийнятті рішення про участь в здійсненні контролю в сфері інформатизації гарантує неупередженість і об'єктивність його суб'єктів.

Принцип різноманіття форм контролю в сфері інформатизації повинен забезпечуватися змогою визначати форму, структуру та назви органів контролю в сфері інформатизації. Крім того, громадський контроль в різних регіонах може здійснюватися з урахуванням місцевих, національних, культурних і релігійних звичаїв і традицій.

До основних форм контролю в сфері інформатизації можна зарахувати такі: громадські слухання; обговорення; експертиза; перевірка; розслідування; моніторинг; ініціатива як особлива форма контролю у сфері інформатизації та інші форми. Крім того, треба враховувати особливості здійснення контролю в сфері інформатизації в окремих сферах, що мають свою специфіку. У кожній сфері можуть виникати притаманні лише їй форми контролю в сфері інформатизації.

Принцип визнання суб'єктів контролю у сфері інформатизації представниками невизначеного кола осіб, що діють на захист громадських інтересів.

Введення в національне право універсального інституту захисту інтересів невизначеного кола осіб (суспільного інтересу) озброїть громадян прямим і легітимним інструментом впливу на владу.

Тут важливо окремо зупинитися на формуванні поняття суспільних інтересів. Сьогодні такого визначення, на жаль, у вітчизняному законодавстві немає, хоча на громадські інтереси у тексті нормативно-правових актів посиляються часто (наприклад, Закон України “Про доступ до публічної інформації”).

Аргументом на користь необхідності визначити поняття “суспільний інтерес” на рівні державного законодавства вважаємо те, що прогалини в праві, як-от відсутність визначення такого правового явища, як суспільний інтерес, відкривають куди більше поле для порушень закону, аніж наявність хай не ідеального, але закріпленого законодавчого визначення, з офіційним тлумаченням, що внесе ясність у правозастосування. Тому, на нашу думку, доцільно закріпити в законодавстві таке визначення суспільних інтересів: “суспільні інтереси – це законні інтереси громадян, пов’язані із забезпеченням їхньої безпеки і благополуччя, стабільного і стійкого розвитку суспільства”.

Деякі дослідники доповнюють наведений вище набір принципів, додаючи до нього: справедливість, об’єктивність, доказовість, громадянську активність, динамічність.

Ми не вводимо до цього переліку принцип незалежності самого контролю в сфері інформатизації, оскільки, на відміну від принципу самостійності, незалежність передбачає відсутність взаємозв’язку з будь-якими структурами, здатними ззовні впливати на описані процедури. Вплив може бути і негативним, і позитивним. У нашому випадку, кажучи про контроль, ми враховуємо, що він неможливий без співпраці громадськості з органами державного управління, сприяння яких процедурі контролю в сфері інформатизації є їхнім обов’язком. Повинен бути гарантований вільний обмін інформацією. Тому в цьому випадку принцип незалежності не повною мірою відображає характер правовідносин, що виникають під час здійснення процедур контролю у сфері інформатизації.

Контроль у сфері інформатизації за соціально значущими процесами і діяльністю, включаючи діяльність органів влади, – це право, яке громадяни реалізують, зокрема, і через некомерційні організації. Невідпрацьованим сьогодні залишається механізм ефективного реагування державних органів на контроль. Це дуже складна проблема, для її успішного вирішення треба подолати антагонізм держави та населення. Виходом тут може стати не прямий обов’язок органів державної влади та місцевого самоврядування виконувати вимоги суб’єктів контролю в сфері інформатизації, а введення обов’язкового реагування на результати контролю в сфері інформатизації у відповідних формах і строках, які повинні бути розумними і достатніми.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можемо зробити такі висновки.

Проведений аналіз невідворотно вказує на інформаційну природу контролю як правового явища. Контроль можна розглядати як процес збирання, обробки і аналізу інформації про відхилення контрольованого об’єкта від чинної норми з можливістю впливати на об’єкт з метою усунення виявлених відхилень, щоб уникнути настання негативних наслідків.

У сфері контролю щодо інформатизації особливо гостро постає питання про обмін інформацією, про її відкритість. У цьому випадку відкритість можна розглядати з двох сторін. По-перше, відкритість інформації, доступ до якої можливий під час здійснення процедур контролю у сфері інформатизації. По-друге, мають на увазі відкритість інформації про здійснення контролю у сфері інформатизації: про його об’єкти, вибрані форми, частково про суб’єктів, заходи, виявлені порушення (або, навпаки, заохочення добросовісних суб’єктів, яких перевіряють), про результати контролю.

Двостороння відкритість є основою гарантії контролю самої громадськості за здійсненням контролю у сфері інформатизації, а для об’єктів контролю у сфері інформатизації – гарантією об’єктивності контролю та мінімізації порушень під час його здійснення, причому порушень з обох сторін. Однак доводиться констатувати відсутність єдиного системоутворювального нормативно-правового акта, який би визначив засади регулювання суспільних відносин щодо контролю у сфері інформатизації, ввів би єдині правила для всіх учасників цих правовідносин. Такий Закон розпочав

би процес створення нових нормативно-правових актів, які дали б змогу охопити особливо проблемні сфери, що потребують додаткового регулювання.

1. Аристотель. Политика / Аристотель; Сочинения. [в 4 т.]. – М.: Мысль, 1983. – Т. 4. – 830 с. 2. Монтескье Ш. Л. О духе законов / Шарль Луи Монтескье; сост., пер. и коммент.: А. В. Матешук. – М.: Мысль, 1999. – 672 с. 3. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Георг Вильгельм Фридрих Гегель; [пер. с нем.]; АН СССР. Ин-т философии; ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц; авт. вступ. ст. и примеч. В. С. Нерсисянца. – М.: Мысль, 1990. – 524 с. 4. Про Стратегію сталого розвитку “Україна–2020”: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>]. 5. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки: Указ Президента України від 26.02.2016 № 68/2016 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>]. 6. Громадський контроль: теорія та практика: матер. міжрегіон. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 12 вересня 2014 р.) / за заг. ред. О. В. Літвінова. – Дніпропетровськ: Монолит, 2014. – 156 с. 7. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>]. 8. Єсімов С. С. Формування єдиного інформаційного простору в діяльності державних органів України / С. С. Єсімов // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія. Юридичні науки. – 2015. – № 813. – С. 48–53. 9. Shah A. The Right to Know / A. Shah // Journal of Malaysian and Comparative Law. – 1986. – Vol. 13. – P. 12–17.

REFERENCES

1. Aristotel'. Politika [Politics]. Moscow, Mysl Publ., 1983, Vol. 4, 830 p. 2. Montesqu'e Sh. L. O duhe zakonov [The spirit of the laws]. Moscow, Mysl Publ., 1999, 672 p. 3. Gegel' G.V.F. Filosofija prava [Philosophy of law]. Moscow, Mysl Publ., 1990, 524 p. 4. Pro Stratehiyu staloho rozvytku “Ukrayina – 2020” [On the Strategy for sustainable development “Ukraine – 2020”]. Decree of President of Ukraine on January 12, 2015. Availadle at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. 5. Pro spry`yannya rozvy`tku gromadyans`kogo suspil`stva v Ukrayini Nacional`nij strategiyi spry`yannya rozvy`tku gromadyans`kogo suspil`stva v Ukrayini na 2016–2020 roky` [On the promotion of civil society development in Ukraine of a National strategy to promote civil society in Ukraine for 2016-2020]. Decree of President of Ukraine on January 12, 2015. Availadle at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>. 6. Za zag. red. O. V. Litvinova “Gromads`ky`j kontrol`: teoriya ta prakty`ka”. [Materialy` mizhregion. nauk.-prakt. konf.]. [materials Mirage. Sciences.-pract. Conf.]. Dnepropetrovsk: Monolith Publ., 2014, 156 p. 7. Konstytuciya Ukrayiny` [The Constitution Of Ukraine]. Adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on September 28, 1996. Availadle at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 8. Yesimov S.S. Formuvannya yedy`nogo informacijnogo prostoru v diyal`nosti derzhavny`x organiv Ukrayiny` [Philosophy of law]. Herald of National University "Lviv Polytechnic". Series. Legal science, 2015, Vol. 813, pp. 48–53. 9. Shax A. [Pravo znaty`]. Journal of Malaysian and Comparative Law, 1986., Vol. 13, pp. 12–17.